

Necip Fazıl'ın eserleri, klasiklere yakışır bir derinlik ve yücelikle Türk insanının aslî değerlerini ortaya koyar. Ona sahip çıkmak, bu millete ve onun bütün önemli değerlerine sahip çıkmak gibidir. Çünkü bu millete ait tarihi ve kültürel değerlerin tümüne kendine özgü biçimde yaklaşır.

Büyük bir şair olduğu kadar büyük bir mütefekkir olan Necip Fazıl, hem sanat eserleri ve hem de düşünce eserleriyle 20. yüzyılın kültür hayatında çok önemli ve vazgeçilmez etkileri olmuş büyük şahsiyettir. Cumhuriyet dönemini onun eserlerini ve tesirlerini dikkate almadan değerlendirmek imkânsızdır. Bu tesir sadece estetik ve fikrî değil, aynı zamanda sosyal ve siyasî bir nitelik taşır. Hak ve hakikat duygusunu yüceltme, eserlerinin olduğu kadar fikirleri savunurken hayatının da manası olmuştur. O bakımdan yalnız bizi değil, bütün dünyayı ilgilendirmelidir.

Sanat ve düşünce tarihinde, hem estetik mecazlarla ve hem de fikri kavramlarla düşüncesini açıklayan şahsiyet pek yoktur. İbn Arabi, Mevlâna, Nietzsche ve Muhammed İkbal bunlardan bir kısmıdır. Necip Fazıl bu geleneğin son örneği sayılabilir. Şiiri nasıl kendine özgü olduğu kadar kendinden öncekilerin de bazı yönleriyle temsilcisi ise, düşüncesi de kendinden öncekilerin mesajlarının tartışılmasıyla geliştirilen düşüncelerin temsilcisidir. İki dünya savaşından sonraki insanî durumla hesaplaşmaya girişir. O bakımdan çağdaşlarından farklı niteliklere sahiptir.

Necip Fazıl, 20. yüzyılın yetiştirdiği çok yönlü bir dehadır. Çünkü o hem Reno Guenon, R. M. Rilke, Sartre, Camus, Exupery, Hieddeger ve benzeri Egzistansiyalistlerle Muhammed İkbal gibi çağın bunalımını ifade eden bir şair ve yazar, hem de çağın bunalımına karşı çıkış yolları arayan sistem sahibi bir siyaset düşünürüdür. Bunu herkesin anlayamıyor, çünkü çağımızın hâkim sanat anlayışı Pozitivist telâkkiden, siyaset düşüncesi de Marksist anlayıştan besleniyor. O yüzden bu sığ anlayışla yetişen günümüz insanının, mistik ve metafizik mesajını çok yoğun soyutlamalarla ortaya koyan şiirlerle trajik bir duyarlılığı şaşırtıcı olay örgüleriyle geliştiren sahne oyunlarını hemen kavraması mümkün değil. Siyasi görüşlerinin anlaşılabilmesi ise, ayrı bir yetersizlik... Hiç değilse akademisyenlerle kültür adamları onun eserlerini hakkıyla değerlendirebilse...

“NEV’İ ŞAHSINA MÜNHASİR” BİR ŞAİR VE DÜŞÜNÜR

Necip Fazıl ne sadece şairlerden bir şair, ne de cerbezeli konuşmalarıyla kitleleri sürükleyen hatiplerden bir hatiptir. Onun şiiri Cumhuriyet döneminde yetişen bütün önemli şairlerde iz bırakmış, düşüncesi de 20. yüzyıldaki her türlü fikrî ve siyasî hareketleri etkilemiştir. Böylesine güçlü bir felsefi birikimi olan şair ve düşünür bir şahsiyetin kolay anlaşılması mümkün olmaz.

Tiyatro eserlerinde metafizik meseleleri ortaya koymasıyla, sanat eserinde kendine özgü felsefe geliştiren Shakespeare, Goethe, Strindberg, Ibsen ve Albert Camus gibi tiyatro yazarlarına benzer bir yol tutmuştur. Bir Adam Yaratmak, Para ve Reis Bey gibi tiyatro eserlerinde büyük dram yazarlarına özgü evrensel mesajlar ortaya koyar. Cervantes, Dostoyevski, Tolstoy ve Faulkner gibi eserlerinde dinle ilgili görüşlerden yola çıkan farklı bakış açısıyla dikkati çekmiş, çağdaşlarından T.S. Eliot ve Muhammed İkbal gibi geleneği dönüştürme ve kendine özgü bir ifadeye kavuşturmada önemli bir tavrın sözcüsü olmuştur.

Hikâye ve anlatı dilinde geliştirdiği kendine özgü dil, menâkıbla romanın buluşmasına benzer,

farklı bir nesir diline imkân vermiştir. Bu dille edebî, tarihî ve dinî portreler, biyografiler yazmıştır. Gerek otobiyografik kitapları, gerekse Çöle İnən Nur gibi geleneksel siyer türünün modernize edilmiş biçimleri ile Necip Fazıl çok etkili ve taklit edilerek benzerleri üretilen bir nesir yazarlığı ortaya koymuştur. Dinî, tasavvufî ve tarihî eserleriyle kendine özgü görüşleri, tarih tezi ile yakın dönem siyasetini, makale ve denemeleriyle dünya görüşünü rahatlıkla ortaya koymuştur. Günümüz yazarlarından pek çoğunun üstadıdır, “Üstad” denilince çok kişi onu hatırlar.

Necip Fazıl'ın estetik yanı, belki de sanatçılığı kadar önemlidir. Estetik görüşleriyle sanat eserlerini, poetikasıyla ideolojisini bütünleştirebilmek için tutarlı olmaya son derece dikkat eden ender sanatçılardandır. Bu anlamda zıtların âhengini arayan sanatçı kimliği, en çok düşünce alanında sağlam bir bütünlük oluşturur. Fikrî portresi, din, tarih ve felsefe alanında, akıllara durgunluk verecek bir derinliğe ulaşır. Bu konulardaki tezleri hâlâ ismi anılmadan tartışılmaktadır.

Felsefe alanında uzmanların ilgisini çekecek kadar vukufu görüş ve düşünceleri olmasına rağmen, felsefeye karşı felsefeci diyebileceğimiz bir kimliği vardır, bu da onu İmam Gazalî'yi andıracak bir derinliğe ulaştırmaktadır. İslâm felsefesi kavramına karşı geliştirdiği görüşler, ancak felsefî disiplin almış bir uzmanın kavrayabileceği inceliklerle doludur. Bir yönüyle de hem hayat hikâyesi, hem de fikrî gelişimi ile “Hüccetü'l İslâm"ı andıracak niteliktedir, sözlerine güvenilir. Bu hakikat arayıcılığındaki benzerliği kendisi de eserlerinde vurgular.

AYDINLANMA DÜŞÜNCESİNİN ELEŞTİRİSİ

Fransız İhtilâli etkisinde oluşmuş Aydınlanma düşüncesi Osmanlı'nın son zamanlarından bugüne kadar ülkemizde herkesi etkilemiş ve jakoben bir tavır her çevrede görülmüştür. Jön Türk hareketine karşı geleneksel yapıyı korumaya çalışan Sultan II. Abdülhamit'ten sonra Atatürk devrimleri de böyle bir tavırla bu toplumu temelden değiştirmeye çalışmıştır. Bu yolda din, dil ve tarih alanlarında yapılan devrimlerle geliştirilen yeni telâkkiler, yepyeni bir toplum oluşturmaya yönelik olmuştur. Dinde Kur'an ve Hadis dışındaki bütün yorumları ve geleneksel uygulamalarla birlikte tarikat telâkkisini bertaraf eden Selefi anlayış yanında, dilde de dinî ve tasavvufî muhtevayı taşıyan kavramlar tasfiye edilerek dilin kültür taşıyıcı özelliği daraltılmıştır. Güneş Dil Teorisi ile de Orta Asya'dan Sümer ve Hititlere uzanan farklı bir tarih anlayışı ortaya konmuştur.

Mehmet Âkif'le Yahya Kemal'in sessiz bir muhalefetle kabul etmedikleri bu tezleri, Necip Fazıl 1943'ten sonra giderek saflaşan bir telâkki ile fikrî ve felsefî planda eleştirmiş, 40 yıl boyunca geliştirdiği İdeolocya Örgüsü ile buna bağlı eserlerinde Atatürk devrimlerinin temeli olan Aydınlanma düşüncesi etrafındaki fikrî yapıyı dönüştürmeyi mesele edinmiştir. O yüzden, Necip Fazıl'ın mesajını iyi anlamak için, Sultan II. Abdülhamit'le Atatürk'ü iyi anlamak gerekir. Bu ikisini anlamak için de Necip Fazıl'ı iyi ve anlayarak okumalıdır...

Şiirindeki yerli, modern ve orijinal olma endişesi, mistik dünya görüşüne de sinmiştir. Böylece dünya çapında büyük şair ve büyük mütefekkir vasıfları yanında, çağdaş bir klâsik vasfı da kazanmıştır. O yüzden, felsefeye karşı felsefeci tavrıyla İmam Gazalî'yi, tarih şuuru ve fıkıhçı bakış açısıyla A. Cevdet Paşa'yı, bu milletin temel değerlerini lirik bir dille şiirleştirme çabasıyla Yunus Emre'yi hatırlatırken, bilgece bir uzak görüşlülükle de benzersiz bir dehadır. Mehmet Âkif'le Yahya Kemal susunca Necip Fazıl konuşur. Başka açılardan da edebî kimliğimizi temsil

eder.

Bu toplumu doğru değerlendirmek için düşünce çilesini göze alabilecek cesaretiniz varsa, bütün ön yargılardan kurtulabilirsiniz. Bunu teklif eden Necip Fazıl, felsefî temelleriyle sistemleştirilmiş bir dünya görüşü adına, hakkı yenmiş tarihî şahsiyetleri savunurken, içinde yetiştiği Tanzimat sonrası ve Cumhuriyet dönemlerinin telâkkileri yanında resmî ideoloji ile de hesaplaşmayı göze almıştır. Böylece din, dil ve tarih görüşleriyle dünyada büyük alâka görmüş çağdaş gelenekçiler ile modernistler arasında kendine özgü -müstesna- bir yer edinmiştir.

“SON SULTANÜ’Ş ŞUARA”

Hiçbir zaman devlet desteği olmaksızın 40 yıl boyunca Büyük Doğu mücadelesini sürdüren Necip Fazıl’ın, 1947 yılında Büyük Doğu dergisinde yayınladığı “Sultan Hamid’in Ruhundan İstimdat adlı RızaTevfik’in şiirinden sonra bütün dostları ve sanat çevreleri tarafından yalnız bırakıldığını ve baskılara maruz kaldığını görüyoruz. Bu manzume, irtica paranoyasının oluşumunu ve derin devlet taraftarlığıyla oluşan darbeci mantalitesini ortaya koyuyordu.

Necip Fazıl’da Hz. Ömer’in “Fâruk” sıfatının tecelli ettiğini söyleyen ihvanları haklı çıkmışlardır. Çünkü onun sadece İkinci Dünya Savaşı’nın çıkacağıyla ilgili tahmini değil, herkesin duyabileceği ve anlayabileceği netlikte ifade ettiği şu ilginç öngörüler de gerçekleşmiştir: CHP’nin yıkılacağını, DP’nin iktidar olacağını, Menderes’le arkadaşlarının “iktidarın gereğini yapmazsa” sehpaya gideceğini, bunun için “1960’ın son vade” olduğunu ifade etmiştir. 12 Mart’tan çok önce halk ayaklanmalarının başarısının tarihe karıştığını ve kargaşanın orduya davetiye manasına geldiğini bütün gücüyle savunmuş ve bunlar gerçekleştiğinde de Necip Fazıl hatırlanmamıştır. 12 Eylül öncesinde de hukuk yolundan çıkmamayı savunarak anarşiye karşı çıktı.

İlk kez 28 Şubat ile birlikte, darbe mağdurları olan siyasî kadrolar ilk kez nerede hata yaptıklarını düşündüler, Üstad’ın bu süreçten yirmi sene önce yazdıklarını tartışarak anladılar. Siyaset düşüncesinde çok önemli bir gelişmeydi bu, sanat ve kültür hayatımız için de öyle olmalıydı...

Esasen 20. yüzyılın ikinci yarısı boyunca Necip Fazıl’ın yazdıkları üzerinde ciddî bir şekilde kafa yoran siyaset adamları olsaydı, ülke olarak 1950’den sonra yaşadığımız iki ihtilâl ve iki darbe dönemleri yaşanmayacak, Türkiye kan kaybetmeyecek, Üçüncü Dünya Ülkeleri arasında sayılmayacaktı. Bu bakımdan Necip Fazıl, İslâm dünyasının 20. yüzyılda yetiştirdiği en önemli siyaset düşünürüdür, bunun neden böyle olduğu akademik çalışmalarla ortaya konmalıdır.

Necip Fazıl’ı anlamadan bu toplumda ciddî bir sanat, kültür ve siyaset faaliyeti yapmak imkânsızdır. Onu hakkıyla tanıyınca da herkese düşen sorumluluklar sizin de yakanızı bırakmaz ve kendinizi Sakarya gibi, “masum Anadolu’nun saf çocuğu” olarak görür, bu toplumun tarihî misyonunu yüklenirsiniz.

Bu ülkede sanat, siyaset veya kültür faaliyeti yapacak herkesin bir şekilde Necip Fazıl’ın tezleriyle karşılaşması mukadderdir. Bir bunalımdan kurtuluşun ifadesi olan Çile ve Bir Adam Yaratmak’taki yakıcı hasretle, Sakarya Türküsü’ndeki sosyal ve tarihi misyon yanında, Çöle İnən Nur’daki Peygamber sevgisi, bu milletin öz sesi olarak sizde de yankısını bulacak niteliktedir.

HEM SANATIN HEM SAKARYA'NIN SÖZCÜSÜ

Necip Fazıl genç yaşlarda bile sesine ve sözüne hayran bir kitle oluşturmayı bilmiştir. Abdülhak Hâmid ona “zekâ” diye hitap eder, D Grubu Ressamları bile sergilerinin açılış konuşmasını ona yaptırır. Şahsiyetinin çevresindekileri saran etkisinden ötürü, Peyami Safa, Ahmet Hamdi ve Ahmet Kutsi neslinin en genci olmasına rağmen, onların öncüsü ve sözcüsü olmuştur.

Zamanla gazete ve dergi yazılarıyla Necip Fazıl'ın bütün edebî ve tarihi şahsiyetlerimizin sözcüsü olduğu da görülmüştür. Kaldırımlar ve Çile adlı şiirleri kadar şiir çizgisinde önemli bir merhale ortaya koyan Sakarya Türküsü, Tek Parti döneminde Necip Fazıl'ın konferans için Anadolu'ya trenle yaptığı bir seyahatte, Sakarya nehrine paralel giden yol boyunca yazılmış ve söylenmiştir. Bu sesle İstanbul'dan Türkiye'ye, Anadolu'ya sözcü olur:

“İnsan bu su misâli kıvrım kıvrım akar ya,
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.

.....

Sakarya, saf çocuğu masum Anadolu'nun,
Divânesi ikimiz kaldık Allah yolunun.”

Necip Fazıl bu fikrî ve edebî alanlardaki üstünlüklerine rağmen, benimsediği dünya görüşünden ötürü, resmî ideoloji taraftarlarınca ya suçlu bulunup hapsedilmeye yahut da yok sayılıp unutturulmaya çalışılmıştır. Fakat Necip Fazıl bu tür engellemelerden yılmamış, bütün bir aydın ve yönetici kadroyu karşısına almaktan çekinmemiştir. Büyük Doğu dergisi bu mücadelenin ve okuyucunun ortasında eserini tamamlamanın çok ilgi çekici yayın organı olmuştur.

Büyük Doğu dergisi yanında cemiyet ve fikir kulübü kurarak gençler yetiştirmeye çalışan Necip Fazıl, eserleri ve fikirleri kadar mücâdelesiyse de önemlidir. Bu ülkede kurulmak istenen sistem karşısındaki kararlı tavrı ile olduğu kadar, kültür ve sanat hayatımızdaki iman mücadelesiyle de unutulmaz bir destanın kahramanıdır. O bakımdan Necip Fazıl benzersiz, nev'i şahsına münhasır şahsiyetlerden biridir.

NECİP FAZIL'IN DÂVÂSİ VE DOSTLARI

Dostlar ve dostluklar elbette önemlidir. Fakat Necip Fazıl gibi hem büyük şair ve mütefekkir, hem de millete mal olmuş şahsiyetler için dostlukların çok farklı anlamları var. Esasen böyle çok yönlü şahsiyetlere dostluk kadar düşmanlıkların da büyük bir önemi vardır. Çünkü çok yönlü şahsiyetler, ortaya koydukları eser ve tesirlerle içinden çıktıkları toplumun hem uyarıcısı, hem öğreticisi ve hem de yön göstericisidir. Elbette hayatını adadığı bir dâvâsı da var. Bütün bunları bilgece bir tavırla ortaya koyan şahsiyetlere dostluk kadar, düşmanlık da tesir eder. Onun dostları, yalnız sağlığında onu görebilenler değil, eserlerine ve tezlerine sahip çıkanlardır.

“Ben” adlı şiirinde Çile şairi şahsiyetinin bu özelliğini şöyle ifade eder:

“Ben, Allah diyenlerin boyunlarında vebal;
Ben, bugünküne mazi, yarinkine istikbal.”

Üstadın sanat çevresindeki eski dostları onu her zaman “Sâbık Şair” olarak görmüş ve İslâm'ı dünya görüşü olarak benimsemesini bir türlü anlayamamışlardır. Onlara göre, büyük şair sanatına yazık etmiştir... Necip Fazıl'ın “gönüldaşım” dediği dâvasına dost olanların çoğu da

onun büyük sanat ve fikir eserlerine yabancı kalarak, anlayışsızlıkta sanat çevrelerinden hiç de geri kalmadılar. Böylece Necip Fazıl büyük çoğunluk tarafından, anlaşılmaz şeyler söyleyen, hiçbir ölçüye sığmaz garip bir adam olarak görüldü... Halbuki bu çok haksız bir hükümdür... Ölümsüz Şarkı adlı Noktalama'sında Necip Fazıl da bu durumu kabullenmiştir:

“Garip geldik gideriz, rafa koy evi barkı!
Tek dudaktan dudağa geçsin ölümsüz şarkı...”

Necip Fazıl'ın dostu olduğunu söyleyen çevrelerin daha vefalı davranmaları, Homeros, Shakespeare, Cervantes, Goethe, Victor Hugo, Tolstoy ve Dostoyevski gibi önemli bir şahsiyetle karşı karşıya olduklarını teslim etmeleri gerekir. Bunların eserleriyle şahsiyetleri ve dünya görüşleri nasıl bir bütünlük içinde ise Necip Fazıl'ın eseri ve şahsiyeti de öyle... Onun tarih tezleri ve siyaset alanındaki eleştirileri ise poetikası kadar önemlidir. Dâvâsına dost olanlar anlar ancak...

Ahmet Kabaklı ve Ergun Göze gibi rahmetliler yanında Orhan Okay ve Sezai Karakoç gibi bugün de yaşayan fikir ve sanat adamlarının Üstada gösterdiği dostluğu ve her birinin kitaplık çaptaki eserlerini anmak gerekir. Hakkında yayınlanan 50'den fazla inceleme ve monografi yanında pek çok derginin onu anlatan özel bölümünü de hatırlamak zorundayız. Bunca yazıda şu var: Necip Fazıl kadar hakkında mübalağa yapılan kimse görmedim. Gerek dostları ve gerekse düşmanları onu anlatmada, ona karşı veya dost olmada hep ölçüyü kaçırıyor. Buna yazıklanırım.

Bana gelince, Üstad'ın yaşadığı son yirmi yılda olduğu kadar, ölümünden sonraki yıllarda da onu çevresiyle birlikte anlamaya ve anlatmaya çalıştım. Necip Fazıl'ın hayatının son 60 yayın yılında ve öldükten sonra hakkında yazılanları gözden geçirip bunlardan bir kısmını seçerek bazı dost değerlendirmeleriyle Necip Fazıl Armağanı (1984) yayınladım. Bununla ve Necip Fazıl Kısakürek (1985) adlı inceleme kitabımla Üstad'ın üzerimizdeki hakkını, milletimiz için ifade ettiği sembol değeri anlatmaya çalıştım. Bu kitaplar sonraki yıllarda defalarca basıldı, kaynak oldu.

Necip Fazıl'la ilgili çalışmaya girişecek aydınların Dostoyevski'nin Puşkin Üzerine Konuşmalar'ı ile A.H. Tanpınar'ın Yahya Kemal adlı kitaplarını örnek almalarını tavsiye ederim.

Mustafa Miyasoğlu
Ay Vakti 117. Sayı